

BLOG PERSONAL

Jaume PATUEL i PUIG

Pedapsicogog i psicoanalista

<http://lacomunidad.elpais.com/jaumeptuel>

jpatuel@copc.cat

EL COMPLEX DE TELÈMAC

Cada poble, cada nació té els seus propis mites, contes, doctrines o ideologies per a explicar la seva història. En resulta l'imaginari col·lectiu. I cada persona se'ls fa seus, però acoblats a la pròpia forma de ser dins d'una història personal de forma inconscient. Però caldria sempre que hom faci l'autocrítica, l'autoanàlisi o la reflexió introspectiva sense cap mena d'angoixa, de por i sobre tot amb sinceritat. Tot això molt fàcil d'escriure i de dir. Si més no hauria de ser un indicador de com hauríem de caminar per a madurar, progressar, créixer, humanitzar-nos i, amb altres termes religiosos, com salvar-nos. Però, això sí, un discurs que no sigui esquizofrènic, és a dir, lluny i aliè a la realitat. Dit d'una altra forma, "somiar truites", quan la gent prefereix: "Val més pardal a la mà que una grua enlaire".

Doncs bé, les coordenades actuals socials ens porten a poder revisar, una altra vegada, els mites. I en aquest cas el COMPLEX DE TELÈMAC. De forma breu: Telèmac és el fill de Penélope i Ulisses. Ulisses, el pare, se'n va a la guerra. És el rei d'Itaca. Els deixa sol. Telèmac és petit. La mare li parla sempre del seu pare. I Telèmac, el fill, l'escolta. Va a la platja quasi cada dia a veure si hi ha algun senyal de la tornada del pare. El necessita. El pare és l'ordre, la llei de la paraula. La mare, Penélope, s'hi recolza. Ella és una bona lluitadora contra els perversos del palau. La volen seduir. Aquests personatges volen apoderar-se del poder i posar la Llei del codi, del dret. La llei de la força, dels interessos. No hi ha testimoniatges de la llei sinó sàtrapes. L'evaporació del pare és funesta i fatal. Així ho viu en pròpia pell el fill, Telèmac. Vol i espera al Pare en qui confia i creu que posarà ordre. No vol ni la lluita contra el pare (Èdip), ni la seva anul·lació en tant que fill (Anti-èdip) ni vol contemplar-se com a fill ideal que no necessita a ningú (Narcís). Ell vol un pare que posi ordre, però no autoritàriament sinó amb testimoniatge. La llei de la paraula. I un dia, a la porta del palau, hi arribi un home pobre. És maltractat per la guàrdia. Al principi, no es reconegut. Però amb la seva actuació, mare i fill veuen l'espòs i al pare. I fan equip tots tres contra els pretendents. No ha tornat com un heroi perquè tothom hagués vingut a rebre'l. Les discòrdies haguessin estat més punyents. Pare, mare i fill, Ulisses, Penélope i Telèmac van tornar al palau. L'ordre o la llei de la paraula va ser més forta que la llei del dret, de la força. Va predominar el testimoniatge. I d'aquest en va ser l'hereu el fill.

El títol m'ha vingut donat per un llibre, escrit per un psicoanalista italià: Massimo Recalcati: *Il complesso di Telemaco*. El subtítol és molt significatiu: *Genitori e figli dopo il tramonto del padre* (Pares i fills després del traspàs -ocàs, dilució, decadència, desaparició- del pare). Efectivament, les coordenades socials actuals ens estan demanant, després d'una situació aigualida, superficial, de desordre, de dictadures, d'autoritarismes a tot nivell, una altra mena d'autoritat o de llei. Ha emergit una nova consciència que no exclou l'autoritat. Recordant sempre que autoritat ve del llatí: *auctoritas* que vol dir: fer créixer, progressar, avançar. Sí que exclou, repugna i vomita els autoritarismes personals de líders ineptes, dèspotes, sense diàleg, corruptes. Tots aquells que estaven a la cort mentre Ulisses era lluny, a la guerra. El fill no tenia un punt

de referència, però el buscava. La nova consciència demana una "*auctoritas*", una llei de la paraula. Un líder amb testimoniatge. Ens cal líders avui en dia.

O anem cada dia a la platja per veure quina cosa retorna del pare. I sempre retorna quelcom. O sinó la confusió entre generacions no portarà a una vida de satisfacció. No crec que els termes "papi i mami" tan estesos avui en pares joves puguin expressar aquesta referència tan necessària per a la fillada. Els fills com les filles no volen col·legues. Els fills i més l'adolescència, com les rebel·lions, criden en veu ben alta: *No només volem sinó que també necessitem la llei de la paraula, no de la imposició, o del dret*. La llei del poder de la raó, no la llei de la raó del poder. Una autoritat amb testimoniatge.

I, com és ben lògic i evident, cal començar amb un/a mateix/a. Camí de la maduresa o de l'equilibrada gestió de les pulsions. Elaborar una sensibilitat davant les dificultats alienes. El gran respecte als posicionaments diferents sempre que no manifestin preponderància, despotisme o una total manca de diàleg, de comprensió, d'empatia. La tolerància té un límit raonable i just. Posicionaments que no es recolzin en la llei del dret, fruit d'un moment donat i producte de ments humanes. La llei o la força del dret és temporal. Demana discerniment. I avançant encara més, un profund sentit d'universalitat sense perdre la particularitat.

El complex de Telèmac ens pot ajudar pedagògicament a resituar-nos millor en una època de confusió i desorientació en una societat líquida. Una frase d'Einstein ens pot ajudar: *"El món no serà destruït pels que fan el mal, sinó per aquell que només se'l queden mirant"*. I d'aquí cal que amb un mateix dins el seu metre quadrat on viu i es relacioni pugui fer tot el que pugui. Una mirada o visió global amb una acció local o concreta. I d'aquí el proverbi: *Qui dia passa, any empeny*.